

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: E. Grasman (2007) Gerson in Groningen: een portret van Horst Gerson, kunstkenner en hoogleraar kunstgeschiedenis (1907-1978)]

Weststeijn, T.

Published in:
Studium

DOI:
[10.18352/studium.1471](https://doi.org/10.18352/studium.1471)

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Weststeijn, T. (2009). [Bespreking van: E. Grasman (2007) Gerson in Groningen: een portret van Horst Gerson, kunstkenner en hoogleraar kunstgeschiedenis (1907-1978)]. *Studium*, 2(1), 44-45.
<https://doi.org/10.18352/studium.1471>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Edward Grasman, *Gerson in Groningen. Een portret van Horst Gerson, kunstkenner en hoogleraar kunstgeschiedenis (1907-1978)* (Hilversum: Verloren 2007) [Studies over de Geschiedenis van de Groningse Universiteit 2]. 136 pp., ISBN 9789065509987. €16,00.

Ondanks het Amsterdamse congres, gewijd aan *The Making of the Humanities* (2008), vormen de humaniora nog steeds de blinde vlek van de wetenschapsgeschiedenis. De enige vakgebieden die een uitzondering vormen zijn geschiedenis en kunstgeschiedenis: historiografie is hier een standaardonderdeel van de opleiding. Met name kunsthistorici leggen onafnemende interesse aan de dag in hun voorgangers aan musea of universiteiten. Doorgaans gaat het hierbij om sappige persoonlijke details. Een vorm van postuum roddelen, onschuldiger dan het gekonkel dat de kunsthistorische wereld kenmerkt sindsde ontwikkeling van de discipline in de loop van de vorige eeuw. Zeker in Nederland is de strijd tussen reputaties en de listige aanleg van netwerken, op basis van de juiste aanbevelingen, bepalend geweest voor het succes van een wetenschapper en zijn benadering.

Edward Grasman portretteert Horst Gerson, hoogleraar te Groningen, als een spin in een web dat verschillende continenten verbond. Hij wist de groten van zijn tijd, dat wil zeggen vlak voor de Tweede Wereldoorlog tot enige decennia daarna, naar Groningen te halen – van befaamde Angelsaksische auteurs als Ernst Gombrich en John Shearman tot de minder bekende, maar misschien genialere Pool Jan Bialostocki. Gerson had bovendien karakter: zijn hoofdwerk verscheen tijdens de bezetting en behandelde toch het door de Duitsers ingelijfde Danzig als behorend tot het Poolse cultuurgebied.

Gersons levensloop is een illustratie bij in het bijzonder één historiografische ontwikkeling: die in het kennerschap. De elusieve wetenschappelijke opgave, uniek voor de kunstgeschiedenis, om de eigenhandigheid van schilderijen te 'herkennen' is ook tegenwoordig nog een heet hangijzer. Het verklaart de voortdurende zorg van kunsthistorici om hun reputatie te verdedigen. Al vóór de oorlog keerde Gerson zich tegen de mystificerende opvatting van Max Friedländer dat het echte kennerschap zodanig visueel en intuïtief van karakter zou zijn dat het wezenlijk niet in woorden is uit te drukken. Volgens Friedländer was elke 'kunsthistorische methode' een paradox.

Toch viel Gerson ook in de jaren zestig en zeventig, ten tijde van de 'kritiese' houding ten opzichte van autoriteitsargumenten, het kennerschap als zodanig nooit af. Hij verdedigde het tegen aanvallen van het Rembrandt Research Project dat aanvanke-

lijk een consensusmodel voor toe- en afschrijvingen hanteerde. Ook had hij weinig waardering voor de interdisciplinaire cultuurgeschiedenis die het individuele kunstzinnig genie ondergeschikt stelde aan algemenere uitingen van lage cultuur. Zonder de juiste toeschrijvingen zou het bouwsel van de kunstgeschiedenis immers geen fundament hebben; Gerson schaamde zich niet voor gewaagde conclusies zoals de verwijdering van de Haagse *Saul en David* uit Rembrandts oeuvre. In deze context valt zijn bewondering op voor de cultuurhistoricus Huizinga, die zich niet in de luren liet leggen door het enthousiasme van de specialisten voor enkele nieuwe Vermeers. Die bleken uiteindelijk gemaakt door meestervervalser Han van Meegeren.

Het toeschrijven en dateren van oeuvres, ofwel 'onderscheiding, identificatie, classificatie en documentatie', vormde voor Gerson de kern van de kunstgeschiedenis. De iconologische benadering, die vanaf begin jaren zeventig de verborgen betekenissen in genrestukken zocht, kon daarom op zijn scepsis rekenen: hij zag deze als 'vlucht' voor het echte wetenschappelijke onderzoek. Uiteraard was de historiografie in zijn visie een vergelijkbare vorm van escapisme.

Deze recensent kwam, ondanks een gedegen wetenschapshistorisch onderdeel in de eigen opleiding, in Gersons netwerk interessante onbekenden tegen, zoals Georg Graf Vitzthum von Eckstädt, kenner van de Nederlandse primitieven; Henk Schulte Nordholt, die Harry Mulisch het idee voor *De Ontdekking van de Hemel* aan de hand deed en ook in de roman figureert; en Elizabeth Neurdenburg, de eerste vrouwelijke hoogleraar, aan wie de herinnering volledig vervaagd lijkt. Ook komt de intrigerende Aart Pit aan de orde, maar helaas niet hoe zijn kunstfilosofische ideeën waren geïnspireerd op lessen over Hegel bij Bolland. Ten slotte is het wonderlijk op te merken hoeveel kleiner de wereld in wetenschappelijk opzicht is geworden in de laatste decennia. Het zeer prestigieuze Institute of Fine Arts van New York University zocht in de jaren vijftig en zestig tevergeefs naar een Nederlander die het hoogleraarsambt wilde bekleden; ook Gerson bedankte echter.

De karakteristieke details in dit portret van de grote Groninger komen goed uit tegen de historische achtergrond die enkele kernmomenten in het vakgebied omvat. Hij overleefde de aanvallen op het kennerschap; de Nationaalsocialistische herschrijving van de geschiedenis; het ontstaan van de iconologie; de ontwikkeling van het Haagse Rijksinstituut voor Kunsthistorische Documentatie en van het technische Rembrandtonderzoek; en tenslotte de wissel-

werking met Huizinga's interdisciplinaire ideaal. Daarbij valt vooral op dat Gersons opvatting over kunstgeschiedenis, als in essentie gefocust op de objecten zelf, zeer weerbarstig is gebleken. De autonome positie van het vakgebied, als losstaand van de cultuurgeschiedenis, blijkt uit het feit dat Huizinga tegenwoordig ontbreekt in het reguliere curriculum. De kunstgeschiedenis is in Nederland zelfs onkwetsbaar voor de recente aantasting afkomstig uit de hoek van mediastudies en 'visuele cultuur'. Het kennerschap lijkt overigens, ook in de rest van de wereld, eenzelfde onuitroeibaar lot beschoren.

Thijs Weststeijn (Universiteit van Amsterdam)